

Nr 4 2020

Åarjelsaemien gærhkoepiaerie
Sørsamisk kirkeblad
Sydsamiskt kyrkblad

Rettstvister om vindkraft i reindrifftsområder

Side 4 og 12

Saemien gielebaalhkam *Gulliegiele* Bielie 2

Media og sannhetskommisjonen Side 5

Herrarna satte oss hit får Augustpriset Sid 16

Statsråd og sametingspresident la ned grunnsteinen ved Saemien Sijte

Den 13. oktober var det stor glede og festivitas på Horjemstangen på Snåsa. Som tidligere omtalt i Daerpies Dierie har byggearbeidene for Saemien Sijtes nybygg allerede startet opp. Nå la man ned en "grunnstein" i nybygget.

Grunnsteinen er et forseglet skrin. Fra statsbygg ble det lagt i en minnepinne med tegninger, bygge-dokumenter, årets frimerker og mynter, programmet for seremonien og et fargetrykk av riksvåpenet. Saemien Sijte har lagt ved minnemynten fra Tråante 2017, tjehtjeremåroe – et lykkebein, sjiele-/silpe-baaloe – en komsekule i sølv og tre meesshreakah – messingringer. Gjenstandene er lagt i en skærriebongke – en tradisjonell skinnpung laget av Susanne Lyngman, 2020.

EN DEL AV FELLES HISTORIE

Et 30-talls personer var møtt fram til grunnsteinsnedleggelsen som ble ledet av Martin Tunstad fra Statsbygg, byggherre for Saemien

SaemienSijte grunnstein) Fra venstre: Marius Tunstad, byggherredirektør ved Statsbygg, Birgitta Fossum, museumsdirektør ved Saemien Sijte, sametingspresident Aili Keskitalo og kultur- og likestillingsminister Abid Q. Raja.

FOTO: AINA BYE

Sijte. Han håpet at bygget vil legge godt til rette for formidling av sørsamisk kultur.

Kulturminister Abid Q. Raja fremhevet Saemien Sijtes vide betydning i sin tale.

– Saemien Sijte er sentralt i formidlingen av sørsamisk historie og kultur, ikke bare her på Snåsa, men i hele Norge, på tvers av landegrensene i Sápmi og internasjonalt. Han omtalte videre samisk

histories egenverdi, men at det også er en del av fortellingen om Norge. Med sin bakgrunn som oppvokst i Oslo som barn av innvandrerforeldre har statsråden andre fortellinger i sin historie.

– Men vi har en felles samtid, og det er opp til oss å utmeisle felles framtid, sa statsråden før han satte ned grunnsteinen i fellesskap med sametingspresident Aili Keskitalo, museumsdirektør

Birgitta Fossum og Martin Tunstad fra Statsbygg.

STOLTHET OVER KULTUREN

Direktør ved Saemien Sijte, Birgitta Fossum, innledet med å anerkjenne historien.

– Det er ikke til å legge skjul på at den sørsamiske kulturen har vært og er under press. Vi må forstå fortida for å gjøre framtida for våre unge bedre, så de føler stolthet over sin kultur og identitet. Men vi vil også at våre norske medborgere skal være stolt av det samiske og hvilken rikdom det er å ha et flerkulturelt samfunn, sa Fossum.

Sametingspresident Aili Keskitalo rettet en særskilt takk til alle sørsamer som ikke har gitt opp håpet om en verdig arena for sørsamisk kultur og historie. Samtidig roste hun arbeidet ved Saemien Sijte.

– Jeg har lagt merke til at museet arbeider spesielt godt med forskning om bruk og forvaltning av sørsamiske kulturminner, sa Keskitalo.

INAR SØRLID BONDEVIK

Pressebievnese saemiedigkeste

Ellen Pautamo jìh Jonar Thomasson saemien gielebaalhkam *Gulliegiele* åadtjoeh

Ellen Pautamo (Ergon Máreha Áne Elle-Máret) Tamperistie jìh Jonar Thomasson Lyjmedistie noerhtelaanti gielebaalhkam *Gulliegiele* 2020 åadtjoejægan sotnen saemien gielebarkoen åvteste.

Lektovre saemien gielesne jìh kultuvresne Ellen Pautamo *Gulliegiele*-baalhkam åadtje sov barkoen åvteste goh lohkehtæjja noerhtesaemien gielesne. Gielemaehtetjje Jonar Thomasson baalhkam åadtje sov barkoen åvteste åarjelsaemien gielen åvteste.

Jonar Thomasson.

Ellen Pautamo.

Jonar Thomasson lea gielemaehtetjje jìh lyjhkedihks gielegaaltje mij dovne saemien

gielem jìh dååjrehtimmieh saemien kultuvreste jìh histovrijistie buakta. Thomasson lea vaarjelimmien jìh evtiedimmien åvteste barkeme saemien gielestje viehkine åarjelsaemien gielem goerehtalledh. Sov gærjesne *Mojhtsijstie* lea soptsesh, baakoeh jìh baakoetjierth tjöönghkeme åarjelsaemien gielesne.

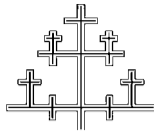
Baalhka lea 15 000 euro. Daan jaepien göökte baalhkaåastojh guktie baalhka juakasávva Pautamon jìh Thomassonen gaskem.

Sammendrag *Gullegiele* til Pautamo og Thomasson

Ellen Pautamo (Ergon Máreha Áne Elle-Máret) fra Tammerfors og Jonar Thomasson fra Limingen tildeles den nordiske språkprisen *Gullegiele* for 2020 for sitt arbeid med å fremme samiske språk.

Lektor i samisk språk og kultur Ellen Pautamo får *Gullegiele*-prisen for sin innsats som lærer i nordsamisk språk. Språkspecialist Jonar Thomasson får prisen for sitt arbeid for sørsamisk språk. Thomasson er språkspecialist og en populær språk-kilde

som formidler både det samiske språket og erfaringer fra samisk kultur og historie, blant annet gjennom sin bok *Mojhtsijstie*. Prisen er på 15 000 euro. I år er det to prismottakere, så prisen blir delt mellom Pautamo og Thomasson. **PRM SAMETINGET**

Porøs virkelighet

Den hender ein kan kjenna seg verkeleg porøs, skjør, gjennomsiktig eller alt anna enn vasstett, sterk og usårleg. For mange har seinhausten blitt ei ekstra tung tid med ei verd som går i ny nedstenging. Arrangement blir avlyst og kontaktflatene blir færre og mindre. Vi er ikkje sterke og upåverkelege. Men kanskje kan vi vera seige og håpefulle likevel?

Å vera porøs treng ikkje vera ein svakhet. Det kan vera ein god eigenskap. Eller vi kan sei at det er ei anna måte å sjå verda på. Om ein er heilt vasstett og sterk som betong, så er det ikkje rom for andre inntrykk å sleppa til.

"Å vera porøs er ein god eigenskap. Då kan du leva med menneske, natur og livet rundt deg. Då kan du respondera på den måten nye tider og situasjonar treng det."

ÅNDELEG TRADISJON

I samisk tru og tradisjon snakkar ein gjerne om porøs virkelighet. Då opplever ein verda som noko meir enn det synlege, meir enn det vi kan ta og føla på. Det er opning mot ei anna verd, kall det gjerne ein åndeleg, dimensjon. Dette kan visa seg i ulike typar praksis som særskilt respekt for heilage stader, eller gjennom tru på og praksis med helbredelse. I seg sjølv er ikkje dette annleis enn kristen praksis frå oldkyrkja

av. Og i mange samanhengar har dette òg blitt samisk kristen praksis i dag.

TRUSSEL MOT KONTROLLEN

Likevel har mykje av samisk åndelighet gjennom historia blitt sett på med ublide auge av den teologiske eliten. All praksis som presten ikkje har kontroll over og skjønar seg på, har blitt sett ned på, til og med demonisert. No treng ikkje all religiøs praksis ikkje å vera god praksis.

Det finst negative og øydeleggjande handlingar og åndskrefter. Men det er langt derifrå og til å sei at alt ein ikkje sjølv skjønar må vera negativt eller vondt. Det kan kjennast utrygt å ikkje ha oversikt, å ikkje ha kontroll. Men her òg kan vi vera seige og håpefulle. Det er ikkje berre lov, men essensielt, å lytta og læra av andre sine erfaringar. Å vera porøs er ein god eigenskap. Då kan du leva med menneske, natur og livet rundt deg. Då kan du respondera på den måten nye tider og situasjonar treng det. For verken du eller eg har skjont og fatta alt. Virkeligheten er porøs. Og den som er porøs kan òg vera seig og sterk.

EINAR SØRLID BONDEVIK,
REDAKTØR

Storm rundt Olje- og energidepartementet

Akkurat nå pet pågår flere rettssaker om vindkraftutbygging i Norge der ulike organisasjoner og lokale grupper ønsker å stoppe utbyggingene. Søksmålene bestrider lovligheten ved gitte konsesjoner. Dette gjelder ikke bare i reindriftsområder, men også andre steder i Norge. Et fellestrekk ved søksmålene er ofte at naturverdier blir for lite vektlagt ved tildeling av konsesjonene.

I utbyggingssaker må alltid flere hensyn vektas mot hverandre. Opplevelsen mange har, er likevel at utbyggers ønsker ofte får forrang når Olje- og energide-

partementet (OED) stadfester konsesjoner. Utbygger er pålagt å utrede ønskede utbyggingers innvirkning på naturen, men ved flere tilfeller opplever man at det er dårlig kvalitet i rapportene. Ved ett tilfelle ble det også bestilt en ny rapport som gav området en lavere verdi med hensyn til naturtyper, og dermed lavere verneverdi.

HEMMEIGHOLD

Olje- og energidepartementet er også i hardt vær i Klimarettssaken som omhandler tildeling av oljekonsesjoner. Der kom det nylig fram at departementet har holdt tilbake opplysninger om mulig dårlig økonomi oljeleting i Barentshavet. Hadde disse

"Det er da dessverre ingen grunn til å bli overrasket over at reindriftnæringas innsigelser i flere sammenhenger blir nedvurdert og oversett."

opplysningene vært kjent under Stortingets behandling, kunne det endret flere partiers holdning og stemmegiving om dette i Stortinget.

KONTAKT MED UTBYGGER

Det er grunn til stor bekymring over at OED ser ut til å godkjenne dårlig begrunnede rapporter og tilbakeholdelse av opplysninger. Det er da dessverre ingen grunn til å bli overrasket over at rein-

driftnæringas innsigelser i flere sammenhenger blir nedvurdert og oversett. En slik holdning kommer også frem i departementets svar på spørsmålene Daerpies Dierie har stilt om utbygginga i Vefsn et annet sted i dette bladet. Der vises det utelukkende til kontakt med utbygger, og ikke til kontakt med de som blir rammet av utbyggingen.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Samiska vinjetter i Daerpies Dierie

Första sidan:

Orre saernieh: Nyheter
Gieries lohkih!: Kära läsare!
Noere almetjh: Barn, ungdom
Guvvie: Porträtt
Doen jñh daan bijre: Lite av varje
Guktie ussjedem: Hur jag tänker

Åssjalommesh: Tankar, andakt
Gie jñh gusnie årroeminie: Vem och var
Kultuvre: Kultur

På Storheia i Åfjord kommune. Utsikt mot sørvest og Bjugn kommune. – Denne såkalte vindparken med nær 80 vindmøller er, uten sammenlikning, det mest groteske naturinngrepet jeg noensinne har sett. Reinen som sto i veggrofta virket å ha mistet livsmotet fullstendig, og så på meg med et anklagende blikk, skriver Lars Olufsen i et innlegg på Facebook.

FOTO: LARS OLUFSEN

Tung motstand for Fosens reindriftssamer

Som nevnt i forrige nummer av DD har både Åarjel-Fovsen reinbeitedistrikt og Fosen vind DA anket lagmannsrettens dom inn for Høyesterett. Nå har Regjeringsadvokaten engasjert seg og blir partshjelp på utbyggers side i saken.

I en kommentar til avisa Klassekampen, som først omtalte dette, sier advokat Anders Blakstvedt hos Regjeringsadvokaten følgende:

– Staten er ikke primært opptatt av erstatningens størrelse, men av at erstatningsutmålingen baseres på riktig lovforståelse.

LOVTOLKNING

Regjeringsadvokaten stiller seg kritisk til lagmannsrettens måte å tolke menneskerettslovens § 27 om statens forpliktelser til å verne om minoriteters kulturelle rettigheter. Videre er man tydelig på at man er enig med utbygger i at det er truffet et

gyldig konsesjonsvedtak, noe reinbeitedistriktet bestrider og som danner grunnlaget for reinbeitedistriktets anke inn for Høyesterett.

– Det er utelukkende den delen av saken som gjelder konsesjonens gyldighet som vi har begjært å være partshjelp i, sier Blakstvedt i intervju med NRK.

UTBYGGER ANMODET

Avisa Klassekampen kan videre opplyse om at Regjeringsadvokatens ønske om deltagelse i saken kom etter henvendelse fra utbyggers advokat:

– Advokatfirmaet Haavind har på vegne av Fosen Vind anmodet om at staten deltar som partshjelper i saken for Høyesterett, skriver Tina Bru, olje- og energiminister i et svar til Klassekampen.

STERKE REAKSJONER

Fra samisk hold blir det reagert kraftig på at Regjeringsadvokaten går inn på utbyggers side.

– Staten viser nå sitt sanne ansikt og at de ikke er nøytrale, sier sametingspresident Aili Keskitalo til NRK og mener dette ikke bedrer forholdet mellom reindrifta og utbyggere. På bakgrunn av blant annet denne saken er det derfor varslet en plenumsak for Sametinget om samers rettsikkerhet.

– Vår oppgave er å sørge for at samenes rettigheter ikke blir overkjørt når staten mangler vilje og kunnskap til å ivareta samiske interesser. Samer som tar belastningen for å redde egen kultur, kjemper ikke bare for seg selv, men for hele det samiske fellesskapet, sier sametingspresidenten.

Også fra flere andre hold blir det reagert, og stortingsrepresentant Lars Haltbrekken (SV) fra Sør-Trøndelag har stilt spørsmål i Stortinget om Regjeringsadvokatens medvirkning i denne saken.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Nye sjanser for samisk religionsstudie

Sámi allaskuvla/Samisk høgskole har i flere omganger gjennomført studiet Tro og livssyn i Sápmi i samarbeid Samisk kirkeråd, Kirkelig utdanningscenter i nord og UiT – Norges arktiske universitet.

Studiet gir en generell innføring i den religiøse historien i Sápmi, historisk og nåtidig, og passer for den som er interessert i religion og åndelighet i Sápmi. Studiet er et godt tilbud til lærere og kirkelig ansatte som arbeider i samiske områder og ønsker å utvikle sin kompetanse på området. Forelesingsspråket er nord-samisk, men er tilrettelagt for skandinavisktalende.

Høsten 2021 starter en ny runde av studiet, og det vil være mulig å søke på kurset fra 1. februar av. Søknadsfrist 15. april 2021.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Appen *Knacka på!* nu på fem samiska språk

Som final på Gielevåhko – Samisk språkvecka 2020 lanserades den uppdaterade appen *Sápmi Knacka på!*

Samiskt språkcentrum har i samarbeid med Alfabeta Bokförlag översatt och spelat in röster till den populära barnboks-appen *Sápmi Knacka på!* Sedan 2015 har Anna-Clara Tidholms populära barnbok *Knacka på!* funnits som app med nord-, lule- och sydsamiska röster och texter. Nu uppdateras den med pitesamiska och umesamiska.

– Det är mycket glädjande att vi nu kan erbjuda appen på alla fem samiska språk. Vi vet att appen är populär bland små barn och den kan också vara till nytta

för föräldrar och andra som håller på att lära sig samiska, säger Ingegerd Vannar, tf språkchef på Sametinget och arbetsledare på Samiskt språkcentrum.

– Vi hoppas att appen kan bidra till att motivera och hjälpa blivande talare av pite- och umesamiska, säger Anders Öst-

ergren Njajta, språkkonsulent på Samiskt språkcentrum.

SPRÅK FÖR BARN OCH UNGA

Samiskt språkcentrum arbetar med revitalisering av de samiska språken. Barn och unga är prioriterade och översättningarna i appen *Sápmi Knacka på!* ingår i

metodutvecklingsarbetet för att alla ska ha tillgång till sitt eget språk under alla perioder av livet. Barnen är vår framtid och appen är ett lätt och roligt sätt att få tillgång till sitt eget hjärtetspråk.

– Äntligen en app för barn på umesamiska, utropar småbarnsföräldern och läraren i umesamiska Sara Helén Persson i Gávtjávrrie/Ammarnäs, det finns så lite för våra barn på de minsta samiska språken så *Sápmi Knacka på!* är ett välkommet lyft.

Appen finns tillgänglig för gratis nedladdning på App Store.

KÄLLA: SAMETINGET.SE

Sannhetskommissjonen har invitert til flere åpne møter, og fremmøtet er godt. Her fra velkomst på Rana bibliotek i september med nødvendig registrering ut fra tidens korona-situasjon og allestedsnærværende kaffeservering. Alle møtedeltagere får kommisjonens kaffekopp til odel og eie.

Sannhetskommissjonen har gjennomført en rekke åpne møter i de samiske områdene. Disse møtene er åpne for både berørte grupper, majoritetsbefolkning og media. I sørsamisk område har Sannhetskommissjonen gjennomført åpne møter og deltatt på arrangement i Trondheim, Hattfjell, Arjeplog, Steinkjer, Røyrvik, Røros, Snåsa, Rana og Meråker. Til alle møter er også media invitert. Dessverre opplever man ofte lite respons fra media på disse invitasjonene.

– Media er svært velkomne på våre møter. Vi annonserer i lokalaviser og har en åpen møtekalender. Informasjon ligger også på vår nettside og vår facebook-side. Vi ønsker at flere enn de som har anledning til å komme

på møtene skal få del i det som blir formidlet der, og det er medias samfunnsansvar å formidle. Men vi kan ikke styre det redaksjonelle arbeidet i avisene, sier Liss-Ellen Ramstad, sekretariatsleder for Sannhetskommissjonen. Men hun opplever at de som først kommer til møtene har en god formidling av det som blir presentert der. Media er også velkommen til å ha et kritisk blikk på kommisjonens arbeid.

REGIONALE FORSKJELLER

Det er også regionale forskjeller. På det nasjonale plan har man fått medieoppslag, og samiske og kvenske medier følger med på kommisjonens arbeid. I Troms og Finnmark har man større respons enn i Nordland og Trøndelag.

– Det kan se ut til at det er mindre kunnskap i andre områder, sier

Ramstad, og legger til at de har god respons fra og godt samarbeid med samiske institusjoner og også noen kommuner.

SMÅ REDAKSJONER

Avisa i Arbeidets Rett dekker Røros og 7 omkringliggende kommuner. Redaktør Guri Jortveit viser til utfordringer ved en liten redaksjon.

– Jeg har sett tilbake i ukeplanene for den 11. mars, og av en redaksjon på 5 hadde 1 avspasering og 1 var syk, så dette var nok et ressursproblemmål aller mest. Kveldsmøter er noe vi sjelden prioriterer i utgangspunktet innenfor de faste rammene, og den dagen med korona under oppseiling attpåtil så lot det seg ikke gjøre, sier Jortveit. Hun viser så til at avisa var tilstede med to fra redaksjonen på Sametingets møte på Røros i 2018

under forarbeidene til kommisjonen.

MANGLENDE LESERINTERESSE

Ulike nyhetsredaksjoner Daerpies Die-rie har vært i kontakt med viser også til at et slikt møte oppleves som lite relevant for mange av avisenes lesere.

– Da må jeg understreke at det ikke er møtets innhold eller dagsorden som er lite relevant, men å dekke selve møtet. Kommisjonens arbeid vil jeg mene er relevant å dekke, men altså ikke gjennom en sak fra et møte. For å nå ut til mange med informasjon om for eksempel kommisjonens arbeid, må saken vinkles på en måte som gjør den interessant. Da er ikke å dekke møter løsninga, sier redaktør i Rana Blad, Marit Ulriksen.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Förtroendekris i Härnösands stift

Under høsten har en förtroendekris inom stiftsstyrelsen i Härnösands stift ventilerats friskt i medierna. Bakgrunden är att stiftsstyrelsen velat komma överens med biskop Eva Nordung Byström att hon ska avsluta sin tjänst. Det har lett till omfattande protester, bland annat från medarbetare i stiftets församlingar som önskar att biskopen ska vara kvar på sin post.

Långvariga samarbetsproblem mellan biskopen och övriga ledamöter i styrelsen är anledning till den upp-

komna situationen. Problemen har sin grund i olika syn på roller och relationer.

RESERVATIONER

Av ledamöterna upplevs problemen så allvarliga att deras förtroende för biskopen har brutit. Biskop Eva Nordung Byström har å sin sida förklarat att hon hoppas på konfliktlösning och att en försoning ska vara möjlig. Det gör också två av de ledamöter som deltog när hennes anställning var föremål för beslut i stiftsstyrelsen och som reserverade sig mot det.

ÖVERKLAGANDENÄMND

Av beslutet den 22 september framgår att styrelsen vill göra en överenskommelse med biskopen om hur hon ska avsluta sin anställning, och att de som en sista utväg är beredda att säga upp henne. Stiftsstyrelsens beslut har överklagats till Svenska kyrkans överklagandenämnd som har att utreda om stiftsstyrelsens beslut tagits på formellt riktig grund. Nämndens slutliga ställningstagande, och vad som sedan hänt i frågan, var inte känt vid denna tidnings pressläggning.

ARBETSMILJÖKARTLÄGGNING

Under hösten har även arbetsmiljön vid stiftskansliet i Härnösand varit föremål för offentlig diskussion, efter att kansliets skyddsombud gjort en anmälan till arbetsmiljöverket. På kansliet inleddes i november en arbetsmiljökartläggning för att reda ut vad problemen består av och vilka insatser som behöver göras.

KAJSA ÅSLIN,
PRESSEKRETERARE
HÄRNÖSAND STIFT

Dulvi - ny podd för unga samer

Dulvi är en ny podd från Sameradiation med programledaren Ida Labba i spetsen. Tillsammans med en panel bestående av Nils-Joel Partapuoli och Pia Labba pratar de om ämnen som berör unga – allt från att flytta hemifrån till omgivningens förväntningar på hur man ska vara.

– Målet är att podden ska skapa en hög igenkänningsfaktor, de som lyssnar ska känna att det är deras vardag, känslor och liv som Dulvi handlar om, säger programledaren Ida Persson Labba.

DELA TANKAR

Programnamnet Dulvi betyder översvämning på nordsamiska. Titeln anspelar på att tiden från de unga tonåren upp till 30 är en tid då det händer väldigt mycket i livet – att det ibland kan kännas som man drunknar i alla känslor, krav och förväntningar.

– Vi vill skapa en dialog med publiken och få dem att dela med sig av sina egna tankar. De ska känna att hos oss är man välkommen att vara precis som man är och att prata om allt, säger Nils-Joel Partapuoli som är med i panelen.

BERÄTTELSE OCH MUSIK

I Sápmi finns en stark berättartartradition och Dulvi vill också inspirera unga människor till

Sameradiopodden Dulvi: Programledaren Ida Persson Labba (längst fram) med panelen Nils-Joel Partapuoli och Pia Labba.

FOTO: STEFAN KARLSSON / SAMERADION & SVT SÁPMI

att föra vidare berättandet – genom att be dem själva berätta om skrock och vidskeplighet de vuxit upp med, om sägner och sagor de hört. Dulvi bjuder också

på den senaste samiska musiken. Sameradiopodden Dulvi består av totalt 26 avsnitt som släpps som podd på fredagar och sänds i P2 Språk och musik och

P6 Stockholm söndagar kl. 15. Läs mer på: sverigesradio.se/sameradiopodden.

KÄLLA: PRM SVERIGESRADIO.SE

Ny podkast

"Assjaldahkh - tanker i tiden"

I forbindelse med samisk språkuke 19. – 25. oktober 2020 ble podkasten "Assjaldahkh – tanker i tiden" presenteres i samarbeid mellom Nea Radio, Røros videregående skole og Aajege.

Podkasten er laget av elever som har samiskopplæring ved

Aajege og Røros videregående skole. Elevene hadde "podkast" som emne på samisk språk- og kultursamling nå i høst, og ungdommene valgte selv tema de ville snakke om.

ULIKE TEMA

Dette resulterte i tre episoder med følgende tema: "Sosiale

media og psykisk helse", "Hvordan det er å være samisk ungdom i dag" og "Minecraft for dumies". De to første episodene har innslag på sørsamisk og den siste nordsamisk. Ungdommene inviterer oss inn i deres samtale og refleksjoner rundt tema.

Malin Wilks, Stig Arne Somby og Toini Bergstrøm har

hatt ansvaret for prosjektet ved Aajege. Mentor og inspirator har vært Patricia Fjällgren, og Ketil Hage har vært tekniker. Prosjektet er finansiert av Sametinget og Aajege.

Podkasten er tilgjengelig på nettsidene aajege.no og nearadio.no.

KILDE: PRM AAJEGE

Nordamerikansk urfolkslegende i bildebok på samisk

Når frosker plutselig forsvinner fra en innsjø bak en landsby på nordvestkysten av Stillehavet, våkner en vulkan i nærheten og en indianerjente blir kalt til et farlig oppdrag.

Blant urbefolkningen på Canadas stillehavskyst finnes det legender om en underjordisk ånde verden. Noe som kan ligne på de samiske fortellingene om saje-folket. Den nye samiske bildeboka Tsååbpe-niejte ("Froskejenta") bygger på disse fortellingene fra Haida-folket og Tlingit-folket.

Jenta kommer til en spekta-

kulær verden under sjøen, og blir avhørt av "Bestemor" om "barna hennes" som forsvinner. Hvem er denne mystiske gamle kvinnen? Og hva vil skje hvis barna hennes ikke blir returnert?

SØR-, LULE- OG NORDSAMISK

Boka "Frog girl" av Paul Owen Lewis utkom på engelsk i 2001, og har nå blitt oversatt til tre samiske språk. Joseph Fjällgren har oversatt "Tsååbpe-niejte" til sørsamisk som utgis av Gielem nastedh. Anne Kemi står bak den nordsamiske Cuoppu-Nieida som utgis av forfatterforeningen

Bágo cálliid siebrie i Jokkmokk. Den lulesamiske utgaven "Tsuob-bunejtsusj" ble utgitt av Árran i januar 2020.

Trøndelag fylkesbibliotek har samarbeidet med oversetterne og utgiverne om å lage de tre utgavene.

– Vårt mål er å bidra til mange og varierte samiske barnebøker, sier prosjektleder Morten Olsen Haugen ved fylkesbiblioteket. – da må vi også utgi bøker med samiske fortellinger, og bøker med myter og erfaringer fra andre urfolk.

KILDE: PRM TRØNDELAG FYLKESBIBLIOTEK

Fierhten giesien Stæjna aajjan luvnie árröeminie, aktene ohtje kraevies gätesne aktene såålesne, skeahradajvesne.

Daesnie aajja tjahkesjeminiie aeredsprihtjegem jovkeminie gäetien álkoelisnie jih Stæjna lea aadtjehg fahkeme. Dagkeres raefies aereden gosse mearoe dan lædtjies, váájnoe goh lea aadtjen stryjhkeme.

Sijhth Stæjnan giesiem damtedh?

Giesege Stæjna aajjan luvnie aktene skeahradajve-såålesne.

Dah guaktah göölijægan, jih Stæjna äeksieh tjöönghkie, badtsh jih jeatjah mejtie maechtebe gaedtiebealesne gaavnedh. Såemies aejkien værtoe, jih dellie hijven aajja lea meatan.

Såålesne Jarhp-aajja aaj orre. Diihte lea aajjan båeries voelpe. Jarhp-aajja lyjhkoe soptsesidh vesties soptsesh guktie skihph Leah batnan váajjoelamme jih jeat-

jah gieltegs soptsesh. Isvelihks jih murreds-raaktan numhtie goh Stæjna sæjhta dam utnedh!

Dah gieltegs gærjah *Stæjna værtoesne jih Stæjna jih Jarhp-aajja* dælie aktene tjåanghkoegærjesne gáávnesieh.

Åse Klemensson årjelsaemien gielese jarkoestamme. Gielem nastedh gærjam bæjhkoestamme.

EINAR SØRLID BONDEVIK – GAALTIJE: SAEMIENSIJTE.NO

Sammendrag Stina-bok på sørsamisk

Om sommeren bor Stina hos sin morfar på en øy i skjærgården. De fisker sammen og Stina samler pinner, fjær og annet som man kan finne på en øy. Sammen lytter de på den brølende og hylende stormen. Så bra at bestefar er med.

På øya bor også bestefars venn Stortrutten. Han har levd et eventyrlig liv og kan fortelle de vildeste historier om skipbrudd og annet spennende. Boka er en sørsamisk oversettelse av Stinas sommar som er skrevet og illustrert av Lena Anderson. Åse Klemensson har oversatt boka til sørsamisk. Boka er utgitt av Gielem nastedh.

I arbeid for samisk språk

Det er ikkje store ord og høge rop som pregar nyslått pensjonist Jon Todal. Men det er likevel verd å høyra på det han har å fortelja. Etter mange år ved lærarutdanning i Alta og Kautokeino og seinare språkvitskap ved Sámi allaskuvla/Samisk høgskole i Kautokeino, har han mange erfaringar og tankar om samisk språkutdanning.

Nå er han professor emeritus, så han har færre plikter, men har likevel eit oppdrag han arbeidar med.

– Sametinget vil ha ei utgreiing om situasjonen for ume- og pitesamisk språk. Disse språka er i dag ikkje inkluderte i det norske lovverket, men Sametinget har på politisk nivå bestemt at dei skal telja med, fortel Todal. Utgreiinga skal vera ferdig i løpet av året, og så blir det opp til behandlinga i Sametinget kva dei vil gå for vidare. Det er få språkbrukarar i Noreg i dag, men fleire han har intervjuar ønskjer at språka skal revitaliserast for komande generasjonar. Eit mindre krevjande mål kan vera synleggjering av språka i offentlege samanhengar gjennom bruk av ume- og pitesamiske stadnamn, skilting og i andre samanhengar som liturgiske ledd i kyrkja. I anledning språkveka hadde han ei foredrag som ligg tilgjengeleg på internett. Der var tittelen «Kor mange ungdommar skal snakke ume- og pitesamisk

Utanom arbeidet ved høgskulen i Kautokeino har Jon Todal halde foredrag fleire stader. Her frå jubileumsmarkeringa i Elgå i juni 2017.

om 20 år?». Revitalisering av eit språk er krevjande, men ikkje umogeleg.

JOBB I ALTA

Todal han vaks opp på Nordmøre og kom til Alta som lærar på det som heitte Alta gymnas i 1980.

– Det var der eg fekk jobb. Det var ingen annan spesiell grunn til at eg skulle dit, seier Todal. Han kom dit i ei turbulent tid.

Utbygginga av Alta-Kautokeino-vassdraget med oppdemming av elva skapte mykje uro og motstand. Dei førte til dei kraftigaste demonstrasjonane i Norge i etterkrigstida. I Alta var det samiske elevar i alle klassar, men det var ikkje eit tema på skulen.

– Det var eit godt miljø på skulen i Alta, og eg hadde berre gode kollegaer. Det var ingen som var

imot det samiske, vi snakka berre ikkje om det. Det var tabu, fortel Todal. Og undervisninga skulle vera den same som om ein var på heilt andre kanten av landet. Men Todal, som hadde hovudfag i norsk, fekk derimot spørsmål frå foreldre som hadde vakse opp med eller brukte kvensk språk. Dei var bekymra for at det kvenske skulle visa seg i barna sitt norske språk.

UTVIKLING AV LÆRARUTDANNING

Etter nokre år vart det skifte av arbeidsplass til Alta lærarhøgskole og samisk avdeling der. Klassane var delt etter språk, med samiske og norske klassar. Dette vart gjort for å få plass til samisk språkfag i dei klassane som hadde samisk. Men problemstillinga med andrespråk var ikkje ein del av læreplanen.

– Det lokale var ikkje tema. Det var først når ein såg utfordringar med språk og innvandringa i Oslo problemstillinga med andrespråk vart gjort noko med. Då vart det kurs, men vi laga for det meste våre egne fagplanar som var tilpassa studentar med samisk som første-

FOTO: DDENAR SØRLID BONDEVIK

språk fortel, Todal. Hovudsaka i grammatikk-undervisninga vart å samanlikna samisk og norsk, og så visa skilnaden. Det vart òg starta opp kurs for å rekruttera samiske studentar. På den tid var det mange samar som ikkje hadde vidaregåande utdanning. Gjennom kurs i sentrale fag kunne studentane bli kvalifisert til høgare utdanning.

– Det var flest kvinner med litt større barn dei kunne reisa frå som søkte seg til desse kursa. Det var godt motiverte studentar, og mange gjekk vidare på lærarutdanninga eller til sjukepleiarutdanninga i Hammerfest fortel Todal som sjølv òg lærte seg språk. På den samiske avdelinga føregjekk møter og administrativt arbeid på samisk. Todal har aldri hatt kurs i samisk, men har lært seg å forstå språket gjennom å vera i miljøet.

SPRÅKLEG VITALISERING

Då Sámi allaskuvla/Samisk høgskole vart oppretta i 1989 søkte Todal seg dit. Den samiske avdelinga i Alta vart lagt ned, og dei fleste som arbeida der søkte seg til Kautokeino. Etter nokre år fekk han òg stipend til å ta doktorgrad i språkvitskap ved Universitetet i Tromsø. På Sámi allaskuvla deltok han i forskingsprosjekt med evaluering av fagplanar i samisk. Mykje av prosjektet handla om empiri, og det vart gjennomført rundt 800 intervju. Utviklinga har òg gått frå vitalisering av språket, det å halda eit truga samisk språk ved like som eit funksjonelt språk, til revitalisering av språket, å henta fram att eit språk som er i ferd med å bli borte. Todal tok òg del i Elgå-prosjektet, eit vitaliseringsprosjekt i sørsamisk område. Rolla hans der var som forskar, rådgjevar og rapport-skrivar.

– Slike prosjekt er gjort med stor suksess med enaresamisk i kring Enare i Finland og lulesamisk på Drag i Tysfjord. I Enare var det berre eldre språkbrukarar, men både ved Enare og i Tysfjord har du i dag barn og ungdomar som brukar sine samiske språk i samtalen med kvarandre, fortel Todal. Ein hovudsak ved språkleg vitalisering er å etablere domene – områder – der det samiske språket blir brukt. Det kan vera ein geografisk stad, eit rom, ein

Utanom arbeidet ved høgskulen i Kautokeino har Jon Todal halde fordrag fleire stader. Her frå jubileumsmarkeringa i Elgå i juni 2017.

”Då vart det kurs, men vi laga for det meste våre egne fagplanar som var tilpassa studentar med samisk som førstespråk, fortel Todal.”

person eller ein situasjon der ein berre brukar samisk. Og det startar i allereie barnehagen, og vidare med oppfølging i skulen. Tanken er ein mild, men tydeleg form for språkbad. Prosjektet på Elgå hadde eit godt økonomisk fundament og mange idear, men det skorta litt meir på personar, så Todal kallar det ein delvis språkbad-modell. Etter fem år var prosjektperioden over, men miljøet i Elgå greidde å fortsetja modellen, og fleire har fått vakse opp med språket og er aktive språkbrukarar og -formidlarar i dag. Mellom dei er Ailin Danielson som nyleg var programleiar for dei samiske nyheitssendingane O asat i NRK.

BRUK ERFARINGANE!

Det vart utforma ein detaljert rapport på 180 sider frå pro-

sjektet i Elgå, Samisk språk i Svaahken sijte. Tanken var at dette skulle vera eit pilotprosjekt som skulle ha følgjer for alle sørsamisk-elevar. Rapporten er trykt opp fleire gonger, i alt 1000 eksemplar, og er og tilgjengeleg elektronisk. Men Todal saknar likevel ei oppfølging.

– Eg er fornøgd med det vi oppnådde i prosjektet, men ikkje med det som ikkje har skjedd etterpå. Vi ville gjerne at erfaringane frå prosjektet skulle implementerast andre stader. Det er ingen formelle hindringar for å bruka dei, seier Todal.

MØTA SPRÅKET TIDLEG

Det har ikkje vore enkelt å føra samisk vidare som førstespråk til nye generasjonar. Fram til

1967 var det ikkje samisk i skulen, og fagfolk hevda lenge at barn måtte veksa opp med berre eitt språk. Den same argumentasjonen har hindra minoritetsspråk over heile verda. Den blir òg brukt i argumentasjonen mot norsk sidemål i Noreg. Til og med i dag kan foreldre møte denne haldninga, sjølv om fagfolk seier at det heller er fordelar med å veksa opp med fleire språk.

– Det at barn har fleire språk gir heller kognitive fordelar. Til dømes hjelper det barna til å forstå det abstrakte. Eit bord er ikkje ordet "bord" når det heiter noko anna på eit anna språk, forklarar Todal. Det har likevel vore eit stykke å gå for samiskopplæringa. Etter kvart vart det fleire foreldre som ønska at barna skulle få opplæring i samisk på skulen. Men når utviklinga gjekk frå at dei på 70-talet ikkje skulle bruka samisk i det heile, så hadde dei kanskje ikkje brukt samisk heime når barna var små, og då var det tungt for barna å læra språket når dei starta på skulen.

– Samiskundervisninga var òg teoretisk oppbygd. Det handla mykje om å læra grammatikk. Den var ikkje kommunikativ. Eit lågt timetal og få menneskelege ressursar i form av lærarar har òg gjort det vanskeleg. Men det viktigaste er kva modell ein legg til grunn. Det er få samisktimar, men viktigare er det å få timar på samisk. Ein må kompensera for at ein møter språket så lite utanfor skulen og bruka språkbad innanfor barnehagen og skulen, seier Todal.

INTERESSANT JOBB

Todal har eit engasjement for at fleire unge skal bli aktive brukarar av samisk språk. Gjennom ni år har han òg arbeida med samisk statistikk som har blitt publisert i Samiske tall forteller som Sametinget og Kommunal- og moderniseringsdepartementet står bak. Der har han mellom anna følgt med i svingingane i talet på elevar med samisk i skulen.

– Det er ei utfordring å få fram unge språkbrukarar. Slik det har vore til no, er det fleire eldre som døyr enn unge som kjem til. Men kanskje det går litt tilbake før det går framover, og at langtidseffekten av arbeidet som blir lagt ned er god? undrast Todal.

"Eit bord er ikkje ordet "bord" når det heiter noko anna på eit anna språk, forklarar Todal."

Men kva er det som har gjort han engasjert i samisk språk og undervisning?

– Det har vore jobben min. Eg har blitt spurt og vore på plassen der ein kunne arbeida med dette. Og det har vore artig og interessant! legg han til.

SAMISK KINAMISJONÆR

Noko anna som har vore interessant er arbeidet om den samiske kinamisjonæren Edvard Masoni. Han har halde fleire foredrag om han, og det har blitt ei bok som snart blir publisert i lag med kollega ved høgskulen, Lovisa Mienna Sjøberg. Men første gong han såg namnet, visste ikkje Todal at Masoni var same.

– På kyrkjegarden på Åkra i Hardanger i Sunnhordaland, der kona mi er frå, er Edvard Masoni gravlagd. Masoni er eit spesielt namn, ikkje som dei andre som har gardsnamn frå distriktet der. Det var på 70-talet eg såg den, og svigerfar min er den einaste eg har tala med som faktisk har møtt Masoni. Seinare, på 80-talet, las eg om Masoni i ein artikkel i Årbok for Rana (1983). Han dukka òg opp i boka Den samiske nasjon av Per Otnes, utgjeven på 70-talet. Men så var det Lovisa som i sitt arbeid med doktoravhandling hadde kome over Masoni, og spurde i kollegiet om det var nokon som kjende til han. Det var visst berre eg som hadde det, og slik utvikla det seg eit samarbeid om dette, fortel Todal.

– Masoni vaks opp på ein husmannsplass i Rana, men vart utdanna til prest og misjonær og reiste ut for Kinamisjonen. Han var aktiv i samepolitikken, sjølv om det berre var i nokre få år etter at han kom frå USA i 1909 der han hadde utdanna seg til lege. I Noreg vart han del av eit samisk intellektuelt miljø i lag med Daniel Mortensson, Elsa Laula Renberg, Anders Larsen og Isak Saba. Han var skrivefør, meir radikal enn mange, og hadde langsiktige mål. Han kjempa mot rasebiologien og snakka om urfolk og rettar som

er akseptert i dag. I misjonsblada skreiv han mot samtida sin kolonialisme og imperialisme, særskilt på Sri Lanka, i India og i Afrika. Han var framsynt, fortel Todal som vart svært engasjert av denne forteljinga.

SAMISK SOM OFFISIELT SPRÅK

Masoni hadde òg sine tankar om språk, og såg verdien av det samiske språket. Og det viktigaste som har hendt for samisk språkopplæring dei siste 40 åra er nettopp anerkjenninga av samisk språk.

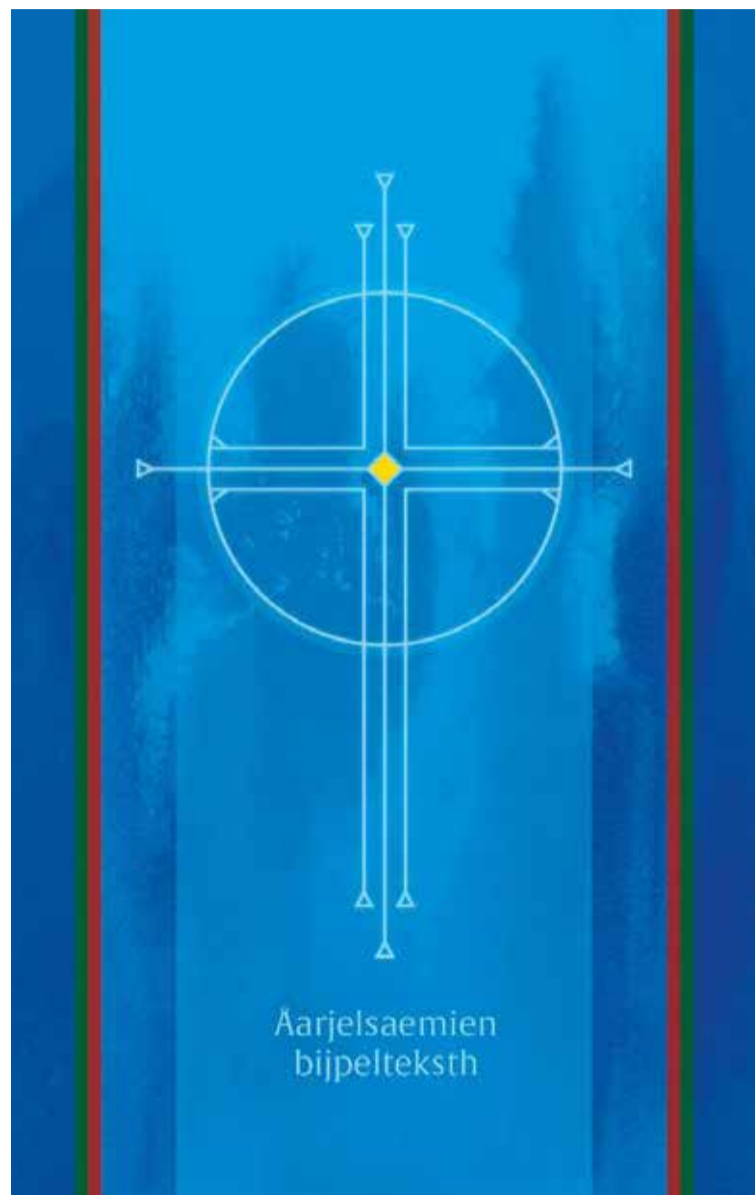
– Då samisk fekk status som offisielt språk rundt 1990, forandra det mykje. Det vart ein heilt anna forpliktelse for staten og offentlege myndigheiter å ta språket i bruk. Før den tid var samisk undervisning meir som ein kompensasjon for dei som ikkje hadde norsk som førstespråk. No fekk samisk språk ein verdi i seg sjølv, og staten uttrykte ønskje om styrke språket. Det gav òg betre mening i å gje undervisning i samisk som andrespråk, fortel Todal.

BRUKA SPRÅKET EIN HAR

Etter at kommunane Snåsa og Tysfjord kom med i forvaltningsområdet for samisk språk, vart det òg ei presisering om at samisk er fleire språk, i Noreg per i dag nord-, lule- og sørsamisk. For sørsamisk sin del har det blitt undervist i språket sidan 1968 då ein tok til på sameskolen på Snåsa. Og det er viktig at ein legg til rette for å læra språket i både skule og barnehage om språket skal vera levande og aktivt.

– Men i siste instans er det viktigaste at dei som kan språket brukar språket. Eg har ingen statistikk å visa til, men eg har inntrykk av at unge og unge foreldre i dag er flinke til å bruka det språket dei har. Og det er det viktigaste av alt. Kanskje er dei meir uredde for å bruka samisk? Då kan det bli lettare for neste generasjon igjen, seier Todal.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Samiske julegudstjenester på internett

Samiske kirkeråd vil sammen med lokale prester og menigheter arrangere julegudstjenester på samisk. Gudstjenestene vil bli holdt i løpet av desember, og så sendt på Den norske kirkes nasjonale Facebook-side i julehøytiden. Der vil de trolig ligge tilgjengelige en tid framover.

Det vil bli tre gudstjenester fra ulike steder av Sápmi på henholdsvis sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk. Gudstjenestene vil bli tekstet, så man kan følge gudstjenestene uavhengig av språkkunnskap.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Kirkelivskonferanse i Tromsø 2021

Samisk kirkeråd har satt i gang arbeide med neste sommers kirkelivskonferanse. Temaet blir det samme som for årets digitale Samisk kirkelivswebinar: *Samiske kunst- og kulturuttrykk - del av kirkens liv*. Sett av dagene

mandag 7. – tirsdag 8. juni 2021. Konferansen planlegges gjennomført i Tromsø. Skulle det bli umulig med fysisk konferanse, vil det bli et digitalt alternativ.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Doen jih
daan bijre

FOTO: PRIVAT

Herrarna satte oss hit – ett berättande inför Sannhetskommisjonen

Elin Anna Labba har skrivit boken "Herrarna satte oss hit". Boken är ett sannhetsdokument om det övergrepp som blev gjort av norska och svenska myndigheter på 1920 talet och ända till 1950 talet, och är därför en berättelse som ska överlämnas till Sannhetskommisjonen i Norge.

För hundra år sedan inleddes tvångsflyttningarna av renskötande samer folkbokförda i Sverige. Myndigheterna kallar lösningen för en dislokation, men på samiska föds ett eget ord; Bággojohtin, tvångsflyttning. De första som tvingas iväg läm-

nar sina hem i tron att de ska få komma tillbaka.

NATIONSGRÄNSER

Bakgrunden är att Norge har blivit en egen nation. Att människor flyttar över gränsen med renar är ett rött skynke för den norska staten som vill ha markerna för sina landsmän. 1919 kommer Sverige och Norge överens om att begränsa hur mycket ren som får flytta över gränsen, och med det inleddes tvångsflyttningarna av ett stort antal renskötande familjer. Det blir också inledningen på ett mörkt kapitel i Sveriges historia.

DE TVÅNGSFÖRFLYTTADES ÖGON

Boken *Herrarna satte oss hit* berättar nu historien genom de tvångsförflyttades ögon. Elin Anna Labba har samlat berättelser, foton, brev och joktexter, och fram träder en kör av röster från de som inte längre kan berätta. Boken skildrar ett hårt liv, renar som går förlorade när de vänder norrut mot tidigare marker, barn som lämnas till släktingar och sedan blir kvar. Sorg som tystas men ändå förs vidare.

**GUN MARGET UTSI,
PROSJEKTLEDER AKTENE, ET
INTERREG-PROSJEKT MELLOM
STORUMAN KOMMUN
I SVERIGE OG SIJTI
JARNGE I NORGE**

SAMISKA RÅDET I SVENSKA KYRKAN
KULTURPRIS 2020

Det vinnande bidraget ska pryda Samiska rådets kulturprisdiplom.

Vinnare diplomtävling

I våras utlyste Samiska rådet i Svenska kyrkan en tävling för samiska ungdomar att vara med och utforma en bild eller symbol för rådets kulturprisdiplom.

Vinnaren av tävlingen blev 14-åriga Elvira Lindqvist från Storuman. Inspirationen till bilden fick 14-åriga Elvira Lindqvist från det samiska solkorset/solhjulet samt från omslaget till den nya nordsamiska bibeln. Elvira säger att hon ville göra en blandning av symbolerna och att hon ville arbeta med de samiska färgerna, rött, blått, grönt och gult. Hon har valt att jobba med oljepastellkritor för att kunna få extra effekt på bilden.

**LISBETH HOTTI,
HANDLÄGGARE SAMISKT
KYRKOLIV**

FOTO: MALIN LINDQVIST

Tävlingsvinnare Elvira Lindqvist hämtade inspiration från det samiska solkorset och omslaget till den nya nordsamiska bibeln.

Fakta

Interreg projektet Aktene på Sijti Jarngje i Norge tog initiativ till ett seminarium som blev arrangerat i Arjeplog oktober 2019. Seminariet var ett samarbete med samiska förvaltningskommuner i Arjeplog, Arvidsjaur, Sorsele, Lycksele och Renägarförbundet Guovssonasti. Föreläsarna var Elin Anna Labba, författare av boken, Stine Sveen, arkeolog för Sametinget i Norge, Kristina Utsi Boine, som har forskat kring tvångsflyttningar och Johannes Marainen, historiker som forskat och skrivit böcker om samiska släkten. Lena Stenberg, konstnär presenterade sitt projekt "NOMAD", och Simon Marainen, musiker. John Erling Utsi var konferencier. Även Sannhetskommisjonen var inbjudna för att berätta om sitt arbete.

Stor folkelig støtte til Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt – dom ankes

Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt ønsker ikke vindkraft-utbygging i Vesterfjella i Vefsn kommune. I vår ble likevel anleggsarbeidet satt i gang etter godkjenning av Norges vassdrags- og energidirektorat og Olje- og energidepartementet, selv om ikke alle avtaler er inngått.

For å hindre at enda større deler av området skal bli skadet for reindriftsformål, gikk reinbeitedistriktet til sak om midlertidig forføyning og stans i anleggsarbeid

det til selve hovedsøksmålet om gyldigheten av byggingen kommer opp. Oslo tingrett gav imidlertid utbygger fullt medhold, og ila saksøker saksomkostninger på over 1,7 millioner, noe som gir en svært krevende økonomisk situasjon for reinbeitedistriktet.

MILLIONSTØTTE PÅ INNSAMLING
For å støtte reinbeitedistriktet startet organisasjonen «Motvind – Bevar Øyfyjellet» en innsamlingsaksjon til reinbeitedistriktet. Det ble gjort over 4000 innbe-

talinger, og man nådde målet på 1,4 millioner i innsamlede midler. Leder i Jillen-Njaarke, Torstein Appfjell, sier til Daerpies Dierie at man er overveldet over responsen. Etter drøftinger med advokaten har man videre kommet til at man vil anke tingrettens kjennelse, og anken ble innlevert innen ankefristen 8. november.

TROLIG OVER NYTTÅR
Reinbeitedistriktets advokat, Pål Gudesen, har tidligere (10. oktober) uttalt følgende til avisa Hel-

gelendingen (10/10-20):

– Reinbeitedistriktet er helt uenig i rettens konklusjon. Det er utfordrende å forstå rettens logikk når de legger til grunn at det vil være betydelige unnvikelseeffekter fra et vindkraftanlegg på reinsdyr, likevel mener de at reinsdyrene kan flyttes «fritt og uhindret» gjennom vindkraftanlegget, slik reindriftsloven paragraf 22 krever.

Det er uvisst når saken blir berammet i Borgarting lagmannsrett, men det blir trolig etter årsskiftet.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Olje- og energidepartementet svarer om vindkraft i reindriftsområder

I Daerpies Dierie 2/20 hadde vi en artikkel om offentlige myndigheters arbeid rundt utbygginger i forhold til reindriftslovens § 22 om vern av flyttleier. Til den artikkelen fikk vi ingen kommentar fra Olje- og energidepartementet (OED), men etter ny henvendelse i høst fikk vi en beklagelse på manglende respons samt et svar fra departementet ved statssekretær, Tony Christian Tiller.

Spørsmålene vi stilte departementet var som følger:

• På hvilken måte blir reindriftsloven og lovens §22 inkludert i OED sitt arbeid i konsesjonssaker i reindriftsområder?

• Er det faste rutiner for sjekk opp mot nevnte lov/paragraf?

• Foretar OED kun skjønnsmessig vurdering av konsesjonsdokumenter som følger saken fra NVE?

• Innhenter OED vurderinger fra annet hold som for eksempel Landbruks- og matdepartementet (LMD)?

KONSULTASJONER

I svaret viser statssekretær Tiller til konsultasjoner med Sameetinget og Norske reindriftssamers landsforbund (NRL) i arbeidet med ny stortingsmelding om vindkraft. Det er ikke aktuelt for departementet å utelukke reindriftsområder fra all mulig

"Jeg er opptatt av at partene slik det er forutsatt i konsesjonen, nå bidrar til at det inngås avtale som hindrer anleggsstøy i de perioder som er nødvendig for flyttingen, statsråd Bru i Stortinget 28. april."

fremtidig utbygging, siden dette utgjør 40% av Norges landareal.

– Reindrift er et viktig tema når det behandles konsesjonssaker i samiske områder, og hensynet til reindriften konsekvensutredes som et eget tema. Flytt- og trekkleier vurderes i denne sammenheng, og dersom disse blir berørt, vurderes dette opp mot reindriftslovens § 22. Konsesjonsmyndighetene har jevnlig kontakt med andre sektormyndigheter, herunder LMD, om temaer som berører disse myndighetens ansvarsområder, sier statssekretær Tiller i OED.

UTBYGGING I VEFSN

Vi stilte også følgende spørsmål i forhold til vindkraftutbyggingen i Vefsn:

• Har OED gjort vurdering av hvordan reindriftslovens § 22 om vern av flyttleier blir tatt hensyn til i denne saken?

• Hvorfor tok ikke OED kontakt med LMD i forkant av endringen av NVEs vedtak før påske?

• I sitt endringsvedtak viser OED til utbygger sine (potensielle) økonomiske tap. Er det gjort vurdering av reindrifta sine (potensielle) økonomiske/driftsmessige tap?

I sitt svar viser statssekretæren til statsråd Tina Bru som svarte på spørsmål i Stortinget 28. april og 4. mai om denne utbyggingen. I sine svar viser statsråden til at det er stilt til rådighet økonomiske midler som reindriften kan benytte seg av for å få gjennomført årets flytt. Hun viser også til at konsesjonen som NVE/OED har gitt utbygger fordrer at reinbeitedistriktet medvirker i gjennomføringen.

– Jeg er opptatt av at partene slik det er forutsatt i konsesjonen, nå bidrar til at det inngås avtale som hindrer anleggsstøy i de perioder som er nødvendig for flyttingen, statsråd Bru i Stortinget 28. april.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Norden blir samisk i Venezia

I perioden april til november 2022 arrangeres den Internasjonale kunstbiennalen i Venezia for 59. gang. Der vil den nordiske paviljongen denne gangen utelukkende bestå av samisk kunst.

Samiske og andre urfolk-kunstnere har også tidligere vært representert ved biennalen, men aldri før har en hel paviljong vært viet urfolk-kunst.

– Det er også første gang samene er anerkjent som en nasjon i en paviljong som bærer deres navn, skriver Office for Contemporary Art Norway (OCA), som har hovedansvaret for paviljongen, på sin hjemmeside.

POLITISKE KUNSTNERE

Kunstnerne som skal delta er Pauliina Feodoroff, Máret Anne Sara og Anders Sunna. De er kjent som kunstnere som også har et tydelig politisk budskap, og dette vil også gjenspeile seg i kunsten som blir stilt ut.

– Det er viktig at Sápmi blir mer synlig, og at omverdenen blir kjent til mer om oss. Det er en viktig kunstnerisk hendelse å få være med å prestere der, sier Sunna til SVT. Men han drømte aldri om å delta i noe slikt.

– Jeg er oppvokst i en liten by. Jeg visste ikke om noe slikt, sier Sunna.

EINAR SØRLID BONDEVIK

På bildet fra venstre. Maja Kristine Jáma (politisk rådgiver Sametinget), Aili Keskitalo (Sametingspresident), Hans Oskar Devik (ordfører Røyrvik kommune) og Ola Peder Tyldum (rådmann Røyrvik kommune).

FOTO: BERTIL JØNSSON

Presidenten åpnet språkuken i Røyrvik

I uke 43 var det samisk språkuke. Alle kommuner innenfor forvaltningsområdet for samisk språk hadde arrangementer i den forbindelse. Sametingets president hadde valgt å starte uken med et besøk i Røyrvik, og ble med på åpningen av språkuken der. Hun hadde med seg politisk rådgiver Maja Kristine Jáma.

Arrangementet startet med sang av to unge søstre fra Røyrvik, Maria Isabel Joma Rustad akkompagnert på gitar av Vaino Irene Joma Rustad. Giëleaarnie

hadde samlet inn til en utstilling av samiske museumsgjenstander fra Røyrvik bygdatun og fra private lokalt. Her fantes gjenstander som melketønner, belter, klær, pulker og mange andre ting som var brukt av samer lokalt. Utstillingen ble stående framme hele uken slik at flest mulig skulle få anledning til å se den.

BIBELSEMINAR

Tirsdag ble det holdt gudstjeneste i Røyrvik kirke i anledning språkuken. Sørsameprest Einar Sørliid Bondevik var liturg for dagen. Etter gudstjenesten ble

På scenen fra venstre: Vaino Irene Joma Rustad og Maria Isabel Joma Rustad.

FOTO: BERTIL JØNSSON

det holdt et lite seminar i kirkestuen om bibeloversetningsarbeid. Giëleaarnie var villige til å forsøke å arrangere lesekvelder

for å få kvalitetssikre nye tekster i bibeloversetningsarbeidet.

BERTIL JØNSSON

Høgtidsstemt gjenbegravelse i Tärnaby

Anført av joiketoner fra Sara Ajnnak gikk prosesjonen til en nyåpnet grav på Gamla kyrknäset i Tärna. Levningene var plassert i en pulk dekket med never, og ble båret av noen som trolig kan være slektninger av de som ble begravet.

Det var under oppdemmingen på 60-tallet at graver ble flyttet for at de ikke skulle ligge under vann. Ved flyttingen av gravene ble det tatt skjelettdeler som senere har kommet til Tannlegehøyskolen i Umeå.

– Det var ikke tanken at disse skulle bli værende der, men så ble det glemt bort at de skulle tilbakeføres, sa Jans Heinerud ved

Västerbottens museum. Museet var med som arrangør sammen med Vaedtejen Saemiej Sijte og Tärna församling.

SAMETINGETS ORDFØRER

Ordfører i det svenske Sametinget Pualus Kuoljok innledet med tale. Han er selv fra området, og har slektninger som ble berørt av gravflyttingen. Han har også sine egne opplevelser fra Gamla kyrknäset. Sagka Stångberg fra Vaedtejen Saemiej Sijte holdt også en tale. Hun har vært en viktig drivkraft i arbeidet med gjenbegravelsen. Kyrkoherde i Emilie Holmgren talte også før forsamlingen enkeltvis gikk fram til gravene. Noen la blomster eller kastet

FOTO: DD/EINAR SÖRLID BONDEVIK

Sagka Stångberg fra Vaedtejene Saemiej Sijte og kyrkoherde i Tärna församling Emilie Holmgren leder prosesjonen fra kapellet på Gamla kyrknäset.

jord i graven, andre hadde bare en stille stund.

ÅPNE GRENSER

Etter høytiden ble det servert kaffe utendørs nede ved vannet.

Denne dagen, den 20. september, var både vær og smittesituasjon slik at det var tilrådelig med en slik samling med deltakere også fra den norske siden av grensen.

EINAR SÖRLID BONDEVIK

Nordsamiska psalmboken oversatt

Beslutet om att ta fram en psalmbok på nordsamiska togs ursprungligen i kyrkomötet 1992. Beslutet gällde flera av kyrkans böcker och dessa har med tiden översatts en efter en.

Samiska rådet i Svenska kyrkan beslutade 2002 att det långsiktiga målet efter det lulesamiska psalmboksprojektet var att även arbeta för psalmböcker på nord- och sydsamiska.

I mars 2005 bildades en projektgrupp för att arbeta med en psalmbok för nordsamisktalande samer. Kommittén överlämnade sedan 2014 sina psalmförslag omfattande 320 psalmer till kyrkostyrelsen. Förslagen trycktes i en remissutgåva som sedan skickades ut på remiss under ett år.

LANSERAS I ÅR

Psalmer i den nordsamiska psalmboken är översättningar

av psalmer hämtade från svensk, norsk och finsk tradition. Psalmboken kommer även att innehålla evangelieboken samt en liten bönbok. 2018 återupptogs arbetet med att färdigställa den nordsamiska psalmboken. Arbetet med att färdigställa psalmboken har tagit två år och arbetet har utförts av professor emeritus Olavi Korhonen, musikern Valborg Mangs Märak samt författaren Nils-Henrik Sikku på

uppdrag av avdelningen för kyrkoliv på Kyrkokansliet i Uppsala. Enligt planerna tas psalmboken i bruk kring advent.

Det pågår även ett arbete med att ta fram en sydsamisk psalmbok.

LISBETH HOTTI,
HANDLÄGGARE
SAMISKT KYRKOLIV

Ärkebiskopens fastebok: *På nötta och nyröjda stigar i Sápmi*

På nötta och nyröjda stigar i Sápmi är den nionde boken i serien Ärkebiskopens fastebok för enskild eller gemensam reflektion. Ärkebiskopen väljer

varje år ut en författare och skriver bokens förord.

I 2021 års fastebok tar prästen Bo Lundmark med läsaren på en vandring längs nötta och nyröjda stigar i det vidsträckta Sápmi. På

skidor eller till fots färdas vi på fjäll och i skogar genom tid och rum. Vi möter människors livsberättelser, tar del av deras gudsbilder och möter naturen genom människornas liv.

Bo Lundmark hade under lång tid tjänsten som kyrkoherde för samer, ett nomadiserande liv ofta på vandrande och skidande fot i renens land. Illustratören Magdalena Brunzell har gjort bokens fina bilder. Boken ges ut på Verbums förlag och utkommer i januari 2021.

PRM VERBUM

Kringkastingsorkesteret i renraiden

Denne høsten har det vært samiske toner på notarkene til Kringkastingsorkesteret (KORK). Det senere årene har KORK gjort mange konserter med en rekke ulike norske artister. Orkesteret holder et høyt internasjonalt nivå, og selv om det i utgangspunktet er et klassisk orkester fremfører de musikk i en vid sjangerbredde som pop, rock, jazz og folkemusikk. Mari Boine er blant artistene orkesteret tidligere har hatt konsert-samarbeid med.

Musikeren i fokus er sangeren og joikeren Marja Mortensson fra Elgå. Hun har tidligere hatt opptredener med KORK, men denne har hun skrevet et orkesterverk som hun og hennes faste musikere perkusjonist Jakob Janssøn og tubaist Daniel

Herskedal har gjort innspilling av sammen med KORK. Mortensson har skrevet tekster og vuelle – sørsamiske joikemelodier – men selve arrangeringen og orkestreringen er det medkomponist Herskedal som har stått for.

MUSIKALSK TIDSVITNE

Orkesterverket har tittelen *Raaj-roe* (renraiden) og handler om den gamle tida.

– Det handler om den gamle tida som besteforeldre-generasjonen har opplevd. Det blir som et tilbakeblikk til den tida gjennom unge øyne, forteller Mortensson.

Siste forberedelser av musikken ble gjort av Mortensson og samboer Herskedal på hytta hjemme i Svahken sijte i vår. Herskedal har ikke samisk bakgrunn, men har blitt godt kjent med den samiske kulturen og musikken.

– Det at han kjenner meg og

FOTO: ELLEN AGRNETA NORVANG, NRK

Marja Mortensson har i høst gjort innspilling sammen med KORK.

min bakgrunn gir meg en ekstra trygghet for musikken. Jeg gav arbeidet videre til Daniel, og det er mye arbeid i å arrangere og skrive det ut for et så stort orkester. Han har jobbet med ulike ensembler før, men vi har nok begge strukket oss litt ekstra med dette verket, sier Mortensson.

NESTE HØST

Opprinnelig var det tenkt å urframføre verket på Raasten

Rastah-festivalen i høst, men på grunn av pandemien ble den festivalen utsatt til neste år. I stedet fikk man gjort en studioinnspilling med over 50 musikere i orkesteret tidlig på høsten i september. Opptakene skal så mixes og mastres i studio over nyåret før en plate er klar, forhåpentligvis til neste høst.

– Jeg vil også arbeide med tekster til verket for å gi musikken en dypere kontekst. Det blir kanskje i form av et hefte som kan følge med et fysisk album, eller kanskje vi også finner andre digitale løsninger, sier Mortensson som også ser fram mot å framføre musikken for publikum. Et langsiktig mål er også å nå ut til arrangement i Europa med orkesterverket.

EINAR SØRLID BONDEVIK

BILD: SCENKONSTPORTALEN/RIKSTEATERN/ISE

Ædnan, en berörande teater

I föreställningen *Ædnan* får vi följa livsödena för de tre kvinnorna Risten (Kristin Solberg), Lise (Nina Fex) och Sandra (Lene Cecilia Sparrok) från tidigt 1900-tal fram till vår tid. Det är en kraftfull berättelse om rätten till land, om lappfogdar som styr och om reglerade älvar som påverkar deras liv.

Berättelsen handlar också om ett språk som ger sig av och om dem som söker sig tillbaka till sina samiska rötter. Skärva för skärva, generation för generation, växer det känslomässiga landskapet sig fram i detta berörande drama.

Ensemblen består av sex skådespelare som skickligt för fram berättelsen och föreställningen spelas både på nordsamiska och svenska. Språkväxlingen görs skickligt av skådespelarna och bidrar till att hålla en flytande rytm precis som i Linnea Axelssons bok *Ædnan*. Föreställningen har en enkel iscensättning med lådor som flyttas runt men lyckas ändå förmedla miljön där händelserna utspelar sig. Teateruppsättningen av *Ædnan* är verkligen berörande och det är en föreställning för alla sinnen där språket, koreografin och musiken bara förstärker den redan starka upplevelsen.

Ensemblen består av Kristin Solberg, Nina Fex, Lene Cecilia Sparrok, Per Burell, Vincent Grahl och Paul Ol Jona Utsi.

Föreställningen bygger på Linnea Axelssons epos *Ædnan* som belönades med Augustpriset 2018.

LISBETH HOTTI

Liten sans for "turist-trommer"

Fredrik Prost har arbeidet med samiske trommer i snart 20 år. Helt sentralt i hans arbeide er å videreføre tradisjonene i dette arbeidet. Dette var hovedbudskapet i hans foredrag på Sijti Jarnge i Aarborte/Hattfjeldal i oktober.

Selv kommer han fra Viikujärvi/Vittangi sameby i Sverige. Han har arbeidet med duedtie i 25 år, og de senere årene har han arbeidet mye med trommer. Arbeidet til Prost består i langt med enn å lage trommer. For å lage trommer har han studert gamle trommer og tradisjoner. Disse er ulike mellom ulike samiske områder, og når han lager trommer er det viktig å vite hvor trommene skal brukes. Han har liten sans for "turist-trommer".

– Jeg lager kun trommer til samer. Trommene skal lages til bruk etter et behov, sier Prost.

MUSEUMS-STUDIER

I sine studier har han oppsøkt museer for å studere gamle trommer. Der har han blitt møtt på svært ulike måter. På noen museer fikk han kun se på trom-

FOTO: DD/EINAR SØRLID BONDEVIK

mene, uten å berøre dem. På andre museer, samiske museer, fikk han ta i dem og undersøke. Det kunne virke som om noen museer var redd for at han skulle ta med seg trommene. For Prost var det aldri aktuelt å ta trommene, men han mener at den riktige plasseringen av trommer på museum er på samiske museum. Der er de i en mer riktig sammenheng.

KULTURELL HELHET

For Fredrik Prost er også den åndelige tradisjonen viktig. Det er et grunnleggende menneskelig behov med felles fortellinger som gir fellesskap i en gruppe. Det inngår også i en kulturell helhet med både

språk, næringsveier, materiell kulturarv med gjenstander og den immaterielle kulturarven med fortellinger og tradisjoner. Om disse blir erstattet forsvinner kulturen. Dette har skjedd gjennom storsamfunnets undertrykkelse av samisk kultur de siste hundreårene. Det er derfor viktig for Prost at man synliggjør og tar i bruk samiske tradisjoner, også åndelige og rituelle tradisjoner.

– Kultur er dynamisk, men den samiske kulturen har blitt utsatt for raskt påtvungne endringer de siste 100 år, sier Prost til Daerpies Dierie.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Fredrik Prost presenterte deler av sitt arbeid med trommer fra ulike deler av Sápmi på Sijti Jarnge i Hattfjeldal.

Fra venstre: Josefina Skerk, daglig leder ved Sijti Jarnge, Fredrik Prost, foredragsholder og Gun Utsi, prosjektleder Aktene.

Ordförandebyte inom Stiftelsen den samiska minnesfonden

Helena Lagerqvist Kuoljok har nu lämnat posten som ordförande i Stiftelsen samiska minnesfonden. Hennes efterträdare är Anna Pittja Granlund från Bredsel som jobbar som församlingspedagog inom Älvsbyns församling. Några kanske känner igen Anna från det samiska konfirmationslägret.

– Jag har varit ordförande i Samiska Minnesfonden sedan 2015 och det har varit roligt att vara med och skapa förändring. De viktigaste målet har varit att återupprätta förtroendet för fonden, öka intäkterna och utveckla hemsida för att underlätta för givare att skänka gåvor. Nu är det arbetet i sin slutfas och då passar det bra att lämna upp-

draget som ordförande”, säger Helena Lagerqvist Kuoljok

VIKTIG UPPGIFT

Anna Pittja Granlund träder in som ny ordförande och hoppas att givarna kommer att ha fortsatt förtroende för Samiska minnesfonden.

– Jag vill lyckönska Anna Pittja Granlund till ett fantastiskt roligt jobb och till en otrolig styrelse som jag vill tacka för ett gott samarbete. Jag vet att fonden kommer att fortsätta att utvecklas och tas väl om hand av den nya styrelsen för fonden. Tack för dessa år!”, hälsar avgående ordförande Helena Lagerqvist Kuoljok.

– Det är en ära att ha blivit tillfrågad och jag ser fram emot att fortsätta synliggöra och utveckla

Anna Pittja Granlund är ny ordförande i Samiska Minnesfonden.

FOTO: PRIVAT

minnesfonden så att fler får ta del av samiska minnesfondens goda arbete. Vi har en viktig uppgift att förvalta minnes-

gåvorna och det är så glädjande att kunna utdela stipendiet och kunna ge avkastningen åter till det samiska folket genom stipendieutdelningen”, säger Anna Pittja Granlund.

Även Sameättnam har en ny ledamot, Liz Marie Nilson som efterträder Ingela Lussi Öhrn. Övriga i styrelsen är Pia Labba, Sáminuorra och Ingegerd Van-nar, SSR.

Sámiid Riikkasearvi – SSR, Same-Ättnam och Sáminuorra har genom utfärdande av gåvbrev anslagit grundkapital för bildandet av Den Samiska Minnesfonden.

KÄLLA: PRM SAEMIEN MOJHTESHFOANDE/DEN SAMISKA MINNESFONDEN

Julehelsing frå biskopen (sørsamisk tekst s. 20)

Då Josef var trønder

Då dei var farne, synte Herrens engel seg for Josef i ein draum og sa: "Stå opp, ta barnet og mora med deg og røm til Egypt, og bli der til eg seier ifrå! For Herodes kjem til å leita etter barnet og vil drepa det." Han stod opp, tok barnet og mora og drog til Egypt same natta. Matt 2, 13-14

Josef er ein av dei figurane som må vere med i julekrybba. Vi høyrer ikkje så mykje om han. Likevel må han vere med, det vert ikkje jul utan han. Det er Maria som føder Jesus, og det er ho som er med i forteljningane om Jesus som vaksen. Josef vert på ein måte borte.

Eg har ein gong gjort Josef til trønder. Det skulle vere juletre-fest for store og små på Ås der vi bur, og sidan det var i kyrkja, ville ein ha eit alternativ til ein CocaCola-nisse. Eg hadde tatt på meg jobben å kome med gåver til barna, men det var opp til meg å finne på noko. Så eg gjekk på

juletre-fest i kyrkja i kjeledress, med hammar og tommestokk i beltet. Det var det året då vi bygde hus, og romjula var fine dagar til å få gjort noko. Så eg kunne gå rett inn i rolla, utan å skifte, og spelte snekkaren Josef, frå Nasaret.

"Josef" hadde med seg små gåver til barna, og fortalte juleevangeliet slik han hadde opplevd det. På trønder-sk, så godt eg kunne hugse åfjords-dialekten.

For Josef kom frå nord i landet, han budde ikkje i hovudstaden Jerusalem. Dei hadde rett nok slekt i Betlehem, men heller ikkje det hjalp for å få husrom til Maria og han sjølv då dei kom for å skrive seg i keisarens folketelling.

Eg veit ikkje heilt om barna oppfatta poenget, men dei var fornøgde med å få godteposane. Kanskje nokon av dei vaksne gjorde det: Det var Josef som var innom, ein vanleg mann, med ein vanleg jobb, med eit språk eller dialekt som ikkje var lært i hovudstaden.

Jesus er født inn i vår verden,

vår heilt verkelege og vanlege verden. Han er født i ein familie som ikkje er på slottet eller i mak-tas sentrum, men hardt pressa og trua i ei tid då mykje sto på spel for dei som hadde makt. Keisar Augustus ville sikre seg oversikt over innbygarane - og skattein-ntekter. Kong Herodes var redd for rivaler.

Josef vert skildra som den som gjer det ein far skal gjere – og som mange fedre og mødre må gjere i vår tid, også: Beskytte barnet sitt, om nødvendig ved å flykte til eit anna land.

Josef lyttar til Guds tale til han gjennom draumane sine. Han lyttar dermed sikkert til si eiga indre stemme også. Han er ein mann med integritet og ryggrad, og med gjennomføringsevne og offervilje. Ein mann som sikkert levde godt med å stå bak andre, og ikkje måtte vere den som var i sentrum og alt handla om. Men han var ein person med tanke, haldning og handlingar som var påverka av Guds vilje.

Slik vert det understreka i Matteusevangeliet at Jesus kom til jord som ein av oss. For å få fram kva Gud vil midt iblant oss: At Guds rike med rettferd, fred og glede skal komme. Inn i alt vi menneske frydar oss over eller slit med, i gleder og i sorger, i kriser og i dei heilt vanlege dagane. I snikkarverkstaden. Blant fiskarar. Blant tollarar og syndarar.

Jesus lærte oss alle å be: "La din vilje skje på jorda så som i him-melen."

Til ære for Gud. Slik englane song om det den første julenatta. Og til glede for oss. Slik Josef fekk høyre om det første gongen.

No skal vi igjen feire jul og kan igjen høyre det gode budskapet: I dag er det fødd dykk ein frelsar. I ein stall. Midt iblant oss.

God jul til alle i heile Nidaros bispedømme!

HELHING OLAV FYKSE TVEIT, PRESES OG BISKOP FOR NIDAROS DOMPROSTI

Ljuset lyser i mörkret

"Ljuset lyser i mörkret och mörkret har inte övervunnit det - Tjoevke jemhkielisnie tjuavka jih jemhkele ij leah tjoevkem jamhkelamme". (Joh. 1:5).

Ett nytt kyrkoår tar sin början. Vi får åter stämma in i Hosianna och de älskade adventspalmerna. Stjärnan lyser i fönstret och vi tänder ljusen i staken.

Samtidigt är frånvaron av fred och frihet en skrämmande verklighet i världen. Miljoner av våra systrar och bröder lever i detta nu som flyktingar. Även här har våldet blivit allt grymmare. Det tycks som om kärleken börjat kallna.

Det djupaste mörker har ändå inte släckt tron på Kristus som världens ljus och som den som kan skapa fred och frid mellan människor. I advent förnyar han sitt löfte: "Den som följer mig skall inte vandra i mörkret utan

ha livets ljus - Dihte gie mannem dåerede, ij galkh jemhkielisnie vaedtsedh, mohte dan lea jiele-den tjoevke". (Joh. 8:12).

Han vill göra oss till ljusbärare och redskap för sin frid nära och fjärran. Han sänder oss med det ljus som lyser i mörkret. Och ljuset skall besegra den mörkaste natt.

Det förmår han som kommer till oss i advent. Han kommer utan rustningar men med kärlekens styrka, som ett brutet bröd i sin kyrka. Hör ripan övar sitt hosianna, se norrsken dansar på fjällets krön - Han är svaret på vår bön! "Lys morgonstjärna Gud har tänt, O, kom till oss, kom Guds advent. Förjaga mörkret tills vi ser en värld där, Gud, din vilja sker". Amen. (Sv. ps. 423:5).

BO LUNDMARK

Tack för det år som gått

Tack Gud som med din hand
oss skyddat och bevarat.
Tack för det år som gått.
Din nåd du inte sparar.
Du gav oss dagligt bröd.
Du lät oss bo i fred.
Du skänkte oss nytt mod,
när nederlag vi led.

Hjälp oss att varsamt gå
var dagsled som oss väntar.
Ge oss den tro som bär,
när tvivlande vi flämtar.
Sänd oss med bud om liv
till dem som lider nöd.
Väck lovsång hos oss Krist,
vårt hopp i liv och död!

BO LUNDMARK
(MEL. SV. PS. 369)

Augustpriset till Elin Anna Labba

Journalisten och författaren Elin Anna Labba tilldelas Augustpriset för sin bok om tvångsflyttningarna av renskötande samer i Sverige. Boken *Herrarna satte oss hit* vann välförtjänt Augustpriset 2020 för årets bästa fackbok.

Hon får priset med följande motivering:

- Elin Anna Labba beskriver renskinn som "så mjuka att det känns som att handen ska smälta när man stryker dem!". Med samma stillsamma poetiska kraft i språket synliggör hon Sveriges tvångsflyttningar av samerna, tvångsflyttningar som söndrat urgamla släktband, nätverk och flyttleder. Genom att även väva in vittnesmål, arkivfotografier, kartor, jojkar och myndighetspapper riktar hon i denna mycket vackert formgivna bok nytt ljus på en mörk del av Sveriges historia.

Elin Anna Labba har skrivit årets bästa fackbok (*Herrarna satte oss hit*) i Sverige.

FOTO: HUGO THAMBERT

RENBETESKONVENTIONEN 1919
Tvångsflyttningen, som inleddes för ungefär 100 år sedan hade sin bakgrund i att Sverige och Norge skapade en gemensam renbeteskonvention 1919. Det som reglerades var antalet renar som fick vandra mellan de två nationerna vilket ledde till

stora betesområden försvann för samerna i Sverige.

- Det är så väldigt fint att fler människor får dela de här berättelserna. Jag har från första början aldrig tänkt på det som min bok, utan en slags kör, en slags kollektiv historia som de äldre tvångsflyttade bär upp. Att

deras röster når ut, det är så stort för mig, säger Elin Anna Labba i en kommentar till DD.

Herrarna satte oss hit har också kommit ut på nordsamiska med namnet *Hearrát dat bidje min*. I slutet av januari ges boken ut på norska.

LISBETH HOTTI

Gie jïh gusnie årroeminie

Sverige

Samiska rådet inom Svenska kyrkan

Kontaktperson: Ingrid Inga, mobil: 070-554 29 99
e-post: ingrid.inga@gmail.com

Svenska kyrkan nationell nivå

Handläggare för samiska frågor: Lisbeth Hotti, Svenska kyrkan
751 70 Uppsala, tel. 018-16 94 91
e-post: lisbeth.hotti@svenskakyrkan.se

Sydsamiskt arbete i Härnösands stift

Akar Holmgren, Stiftsdiakon & Samordnare för flerspråkigt arbete. Härnösands stift, Box 94, 871 22 Härnösand
tel: 0611-254 52, mobil: 076-397 59 35
e-post: akar.holmgren@svenskakyrkan.se

Norge

Samisk kirkeråd Generalsekretær: Risten Turi Aleksandersen,
postboks 799 Sentrum, 0106 Oslo, tlf 924 59 798,
e-post: ra866@kirken.no

Leder: Sara Ellen Anne Eira

Sørsamisk representant i Samisk kirkeråd:
Oddvin Bientie

Saemien åålmegeaerie SÅR/

Samisk menighetsråd i sørsamisk område

www.samiskmenighet.no

epost: samiskmenighet@kirken.no

Leder: Paul Bendikk Jåma, epost: p_jaama@hotmail.com

medlemmer: Lajla Kristine Lifjell, Maajja-Krihke Bransfjell,

Laila Anita Otervik og prest Einar Bondevik.

Sekretær: daglig leder (se nedenfor)

Saemien åålmegen beajjetje åejvie /

daglig leder i samisk menighet i sørsamisk område:

Monica Kappfjell, mobil 993 49 477,

Heggvollveien 6, 7882 Nordli

e-post: mk924@kirken.no

Prest i sørsamisk område: Einar Bondevik,

Sørlandsveien 54, 8624 Mo i Rana, mobil 474 53 902

e-post: eb788@kirken.no

Diakoniarbeider i sørsamisk område:

Bertil Jönsson 7898 Limingen, mobil 994 88 827,

e-post: bj439@kirken.no

Trosopplærer: Margrethe Kristin Leine Bientie.

Grendavegen 8, 7370 Brekkebygd

mobil: 412 88 227, e-post: mb789@kirken.no

Biskopen pålegger bruk av samisk

I et brev til prester og menighetsråd i Nidaros bispedømme tydeliggjør Nidaros biskop ønske om å ta i bruk samisk språk i gudstjenesten. For menigheter i språkforvaltningsområdet er dette en forpliktelse etter Sameloven, mens de for de andre menighetene er en sterk oppfordring å ta dette inn som en fast del

i sin gudstjenesteordning. Når det gjelder prestene i bispedømmet pålegger biskopen prestene å bruke samiske språkmarkører, som for eksempel nådehilsen og velsignelsen, i sin liturgiske praksis.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Fler samiska texter finns på

www.svenskakyrkan.se/harnosandsstift/

(klicka på Andra språk/Other languages)

www.svenskakyrkan.se

(klicka på Andra språk/Other languages)

www.samiskmenighet.no

Daerpies Dierie

Sørsamisk kirkeblad • Sydsamiskt kyrkblad

Daerpies Dierie utkommer med fyra nummer per år og har stöd från Härnösands stift, Nidaros bispedømmeråd, Sametinget i Norge og Svenska kyrkan.

Adress: Sørlandsveien 54, N-6824 Mo i Rana, Norge

Telefon (mobil): 0047 474 53 902

e-post: dd@samiskmenighet.no

Redaktör, Norge:

Einar Bondevik, adress ovan.

Ansvarig utgivare, Sverige:

Anna Lundgren, Svenska kyrkan, 751 70 Uppsala,

Epost: anna.lundgren@svenskakyrkan.se

Redaktionsråd:

Birgitta Ricklund, Sylvia Sparrock, Lisbeth Hotti,

Kajsa Åslin, Akar Holmgren og Bertil Jönsson.

Prenumeration under 2020: 190 SEK.

Avgiften betales när faktura kommer.

Adressändring og prenumeration

Kontakt redaktör: dd@samiskmenighet.no

Grafisk form & repro: Berling Media AB.

Tryck: Pressgrannar AB, Linköping, 2020

Texter och bilder till
nummer 1 2021 av Daerpies Dierie
skickas senast 10 februari 2021 till
dd@samiskmenighet.no

 NÖÖRJEN GÆRHKOE **Sveerjen gærhkoe**

FOTO: PRIVAT

Julens dörr

Jul, något som lyser upp i en brytningens tid då tillvaron vänder och ljuset för varje dag vinner större mark. Vi tänker på våra egna jultraditioner med alla blandade känslor de kan väcka. Men mitt i allt vårt eget under julen så finns en dörr. En dörr som leder rakt in i tillvarons innersta mysterium, vem Gud verkligen är. Barnet i krubban är Gud mitt ibland oss.

Sedan den första julen är bilden av Gud för evigt förändrad. Föreställningarna och bilderna av Gud har skiftat genom historien. Men ofta har det varit bilder med inspiration av världsliga makthavare. Bilder som kommer ovanifrån.

Julbudskapet om Gud som ett barn ska i all framtid utmana gudsbilder och avgudar som gör anspråk på makt och överlägsenhet. Jesusbarnet utmanar samhällen och kyrkor där makt och människor ställt sig själva i centrum. På en gång lever vi med bilden av Gud som Ande, osynlig och oåtkomlig för människor och bilden av Jesus, det lilla barnet, den enkla människan, den korsfäste befriaren. När vi talar om Gud från ena hållet så finns den andra sidan med och skapar en rikare klangbotten till de beskrivningar vi använder.

”I Kristus finns vishetens och kunskapens alla skatter gömda”, säger Paulus (Kol 2:3).

Så antyder han att den ena bilden är en förutsättning för den andra och tvärt om. Jesus är Gud själv på jorden. Utan honom vore vi utlämnade helt åt våra egna fantasier om vem Gud är. Nu ser vi istället hur Gud kommer underifrån med ödmjukhet och kärlek. I mötet med Kristus utmanas allt det som bara kretsar kring sig själv, i samhället så väl som i oss själva.

Det är barnets och kärlekens utmaning en utmaning underifrån utan hot eller nedtryckanden. En utmaning att se hur vårt okränkbara människovärde är samma oavsett vem vi är. Många bär tyvärr på erfarenheter av andras domar, fördomar och fördömanden. Men julen kallar oss ut på det inre livets fjällvid-

der i vinternatten. Friheten i det stora vita, under stjärnklar himmel. Friheten hand i hand med det totala beroendet. Jag får äga den friheten, men behöver efter ett tag där ute i de många köldgraderna söka mig mot skyddet och värmen. När jag sparkat av mig snön i farstun sätter jag mig på en stol vid elden och tar upp det lilla barnet i famnen. Inför barnet möter jag min egen renhet, där faller mina fasader och jag befrias till att vara mig själv. Stor är då insikten att den största friheten föds ur beroendet av andra.

Med önskan om en riktigt väl-signad jul och att du skulle få möjlighet att hålla julens dörr öppen i en tid då många dörrar stängs.

EMELIE HOLMGREN,
KYRKOHERDE I TÄRNAFJÄLLEN

Bijpeletekste

Jupmele syölkeldahta

Brødtext: Dijjen Jupmele jeahta:
Mov almetjh! Syölkeldahtam,
syölkeldahtam!

Vedtieh orre haaljoeh Jerusalemesese,
soptsesth ij gie vielie dam boelvestallh!

Dan skältoem maakseme.

Åejvie dan meadtojde

göökten-gierth bysveme.

Gie akt tjäärve:

Röönjede Åajvan geajnoem

saadtestahkesne

jih jalkedidie geajnoem aevries dajvesne!

Gaajhkh vuemieh bæjalgieh,

gaajhkh vaerieh jih jalladahkh vualanieh.

Kraejhpie laante jalkene

jih baektieh guevtielinie sjædta.

Åejvien hearlohkevoete jæjhta

jih gaajhkh almetjh dam vuejnieh.

Åejvie soptsestamme.

Jesaja 40,1-5

● Markosen vaentjele/Mark 10,35-45

● Jeatjah bijpeleteksth mahtah
daesnie lohkedh: www.bibel.no

● Bijpeletekste jih "Åssjalommesh"
juakaldahkesne jih eah sinsitnide jearohks.

Bispen jávle-heelsege (nöörjen gieline b. 16)

Gosse Josef trööndeladtjine lij

**"Gosse lin vualkeme, Jupmelen eengkele
Josefasse volverimmesne jeahta:
"Tjuedtjelh vaeltieh maanam jih
tjidtjebem jih baataridie Egyptese! Árrode
desnie gossege dutnjien soptsestem juktie
Herodes maanam ohtsede dam buvvedh."
Dan jijjen Josef tjuedtjele, maanam jih
tjidtjebem Egyptese voelkehte.
Meeht 2, 13-14.**

Josef tjuara jávle-kråbpoen baalte tjáadtjodh. Ibie jijnjem Josefem bñjre govleme. Læjhkan tjuara desnie tjáadtjodh. Ij jávhl sjídh jis Josef ij desnie Leah. Maarja díhte, Jeesusem baerselde jih Maarjan bñjre áadtjobe govledh gosse Jeesuse geerve sjídteme. Dellie Josef gaatoelamme.

Akten aekien manne Josefem trööndeladtjine darjoejim. Geerve almetjh jih maanah edtjin jávlegoesen bñjre vaedtsedh Ásesne gusnie mijjeh ároeminie. Gosse edtjimh gærhkosne tjáanghenidh, idtjimh sjíhth Coca-cola-jávle-aajja edtji bátedh. Manne edtjim vadesigujmie maanaj gáajkoe bátedh. Áadtjoejim bátedh guktie jítje sjíhtim. Gáárvedim goh álma gie edtji barkedh. Vietjere gævnan beelhtesne. Doen jaepien mijjeh orre gáetiem tseegkeminie. Jávlí jih orre-jaepien gaskoeh sjíehteles biejjieh gáetiem tseegkedh jih snæhkarinie barkedh. Manne barkoen luvhtie gærhkose vöolkim. Idtjim vaarjoeh málsoeh. Goh snæhkere gáárveldihkie lim, jih manne snæhkere Josefínie lim gie Nasareten luvhtie bööti.

"Josef" vadtesh maanide vedtieji, jih jávle-vaentjelem saarnej. Trööndeladtji gielem goh almetjh Ásen-fjorden luvhtie, voejhkelim soptsestidh.

Josef noerhte-dajvi luvhtie bööti. Josef ij Jerusalemen, áejvie-staaren luvhtie lij. Dej lin gujht sliekth Bet-lehemesne, mohte læjhkan idtjigan gáetie-luhpiem Maarjese jih jítssisse áadtjoech gosse böötigan lækose

tjaalasovvedh guktie kejsere stilleme.

Im daejrieh mejtie maanah guarkajin destie maam manne sjíhtim vuesiehtidh. Mohte geerjene lin gosse vadtesh jih njaalkedahkh áadtjoejin. Mejtie säemies geerve almetjh guarkajin: Josef díhte dej gáajkoe bööti, sjíhme almetje, dan lij sjíhme barkoe, dan giele lij dej dajvi luvhtie jih ij lij áejviestaaren luvhtie?

Jeesuse mijjen veartanasse reakadi, mijjen sjíhme veartanasse. Altese fuelhkie idtji sláahthesne jielieh jallh desnie jielieh gusnie fáámijes almetjh ároeminie gieh jítsh faamojne bíllemínie. Mejtie gie akt sæjhta dej fáámijes sijjiem utnedh. Kejsere Augustus sjíhti daejredh gie laantesne ároeminie – jih daejredh gieh maehtieh skahtiem maeksedh. Gánka Herodes dejstie bíllemínie gieh maehtieh satnem áajvemes tjahkes-sijjeste aeskielidh.

Josef darjoeji dam maam aehtjie galka darjodh – dáemiedi guktie jijnjh eejhtegh daaj baaltetje darjoech: maanide vaarjelieh jih jeatjah laantesne ripmiech gosse tjuerieh.

Josef goltele gosse Jupmele sutnjien níekedassesne soptseste. Jítse míelen gielem aaj sán goltele. Stynkehke lea jih Josefem lea eensí míele. Dorje dam maam ussjedamme jallhs barkoes jih náake sjáedta. Josef sán maahtha jeatjah almetjen duekesne tjáadtjodh. Ij sán sjíhth jarngesne ároedh guktie gaajhkesch satnem vovejnieh jih goltelieh. Altese ássjalommesch, míele jih barkoeh Jupmelen syjhtedassen mietie.

Meehten vaentjele soptseste Jeesuse veartanasse bööti goh akte mijjeste. Jih vaentjele buerkeste Jupmele sæjhta altese ríjhke staeriesvoetine, raefíne jih aavojne mijjen gáajkoe edtja bátedh, mijjen gáajkoe gieh aavoedieh, tjebríeh, sárkoeh jih mijjen gáajkoe gosse neavrosne Leah jih gosse gaajhkh dah sjíhme biejjieh báetieh. Báata dahkoe gusnie snæhkere barkeminie. Göölíjh gáajkoe. Táalleri jih sáderi gáajkoe. Jeesuse mijjem ööhpehti rohkelidh:

FOTO: TORGRIM MELHUS, TITT MELHUS

"Baajh dov syjhtedem sjídtedh eatnamisnie goh elmie-ríjhkesne."

Jupmelen earose numhtie goh eengkelh voestes jávlejíjen laavloejin. Jih mijjen aavose. Guktie Josef govli sáárnsovvi dan voestes aekien.

Dellie edtjebe jávlíde heevehtidh jih víhth buerie saarniem govledh: Daan biejjien lutniestájja reakadamme. Staellesne. Mijjen luvnie.

Lahkoe jávhl gaajhkesidie gieh Nidarosen bíspedajvesne Leah!

HEELSEGH
OLAV FYKSE TVEIT, PRESES JIH BISPE
NIDAROSEN PRÁASTEDAJVESNE